

تغيير مي پذيرد؛ امري كه در جاي خود محتاج مطالعه است. اين كه عالمي نامدار همچون ابن تيميه (د ۷۲۸ ق) به سبب مخالفتش با رواج زيارت به زندان مي افتد و تا زمان مرگ از آن خارج نمي گردد^{۳۳} بيش از هر چيز نشان مي دهد كه نفي زيارت، چه اندازه امنيت رواني باورمندان به آن را به خطر مي انداخته، آن سان كه قدرت سياسي، براي جلب اعتماد عمومي، خود را ملزم ديده است كه با مخالفان آن مقابله كند.

+

جغرافياي فرهنگي زيارت

در تقسيم بندي موضوعي، علم جغرافيا به دو شاخه اصلي جغرافياي طبيعي و جغرافياي انساني تقسيم شده است. جغرافياي فرهنگي يكي از شاخه هاي اصلي و نظام مند جغرافياي انساني است كه تفاوت ها و تغييرات فضايي مكاني را مطالعه مي كند كه در طول زمان شكل مي گيرند و در ارتباط با مقوله و پديده هاي فرهنگ معنا مي يابند. به عبارتي جغرافياي فرهنگي به مسئله فرهنگ در ارتباط با مكان و فضا توجه نشان مي دهد. در واقع همان طور كه شرايط اقليمي و جغرافيايي بر رفتارهاي فرهنگي، آداب و رسوم و اخلاقيات افراد، گروه ها و فرهنگ ها تاثير مي گذارد، فرهنگ و پديده هاي فرهنگي بر يافت و مكان نيز مؤثر است. بنا بر اين جغرافياي فرهنگي از چگونگي و رابطه دوسويه حيات فرهنگ هاي مختلف در اوضاع جغرافيايي گوناگون سخن مي گويد. لذا جغرافياي فرهنگي زيارت، با توجه به كاركردهاي زيارت از جمله آرامش رواني و فردي براي زائر و مجاور، تربيت انساني، امنيت اجتماعي، حفظ و تداوم هويت فرهنگي، ايجاد پايدگه اجتماعي، تعامل و ارتباطات انساني و عمران و آباداني، و جوه فرهنگ مادي را با تجليات فرهنگ معنوي زيارت پيوند مي زند و چگونگي گسترش نقش زيارت را به عنوان پديده فرهنگي در شناخت مفهوم فضا و مكان مدنظر قرار مي دهد. به سخن ديگر جغرافياي فرهنگي زيارت، تعامل پديده زيارت با محيط پيراموني خود را توصيف و تحليل مي كند كه حاصل آن مي تواند شكل گيري الكوهاي فضايي با شكل خاصي از پراكندگي ها، همگرابي ها، واگرابي ها، تفاوت ها و تشابهات فرهنگي در مكان مشخص و در قالب هاي عيني و ملموس باشد. نهايتا جغرافياي فرهنگي زيارت به تاثير مؤلفه زيارت بر چشم اندازها و نمودهاي عيني آن و هماهنگي ميان حوزه معنابي با حوزه نمادين زيارت در يك منطقه مي پردازد. ▶

+

پي نوشت

- محمد بن يعقوب كليني، الكافي، دار الكتب الاسلامية، تهران، ۱۴۰۷ ق، ج ۴، ص ۵۶۵.
- علي بن الحسين ابن عساکر، تاريخ مدينة دمشق، دار الفكر للطباعة، بي جا، بي تا، ج ۲، ص ۳۳۴.
- همان، ج ۴، ۵۶۰؛ نيزن. ك: جمعي از محققان، فقه الرضا (ع)، مؤسسة النشر الاسلامي، قم، ۱۴۰۶ ق، ص ۱۶۰.
- براي نمونه، ن. ك: ياقوت بن عبدالله ياقوت حموي، معجم البلدان، دار الاحياء التراث العربي، بيروت، بي تا، ج ۵، ص ۱۴۲.
- حافظ سليمان بن احمد طبراني، المعجم الأوسط، دار الحرمین، ۱۴۱۵ ق، ج ۷، ص ۱۱۰.

۶. احمد بن حنبل، المسند، دار الحديث، قاهره، بي تا، ج ۴، ص ۱۰۴.
۷. همان، ج ۶، ص ۲۲.
۸. جوهری، ۹۳.
۹. جعفر الحضرمي، الاصول الستة عشر، دار الشبستري، بي تا، ص ۸۰.
۱۰. محمد بن يعقوب كليني، الكافي، دار الكتب الاسلامية، تهران، ۱۴۰۷ ق، ج ۲، ص ۱۷۸.
۱۱. نك: سوره حجر: ۴۷، سوره صافات: ۴۴، سوره دخان: ۵۳.
۱۲. ن. ك: ابن بابويه، شيخ صدوق، كمال الدين، دار الكتب الاسلامية، تهران، ۱۳۹۵ ق، ص ۴۹۳.
۱۳. براي نمونه، ن. ك: حافظ سليمان بن احمد طبراني، المعجم الأوسط، دار الحرمین، ۱۴۱۵ ق، ج ۷، ص ۱۱۰.
۱۴. ابوبكر بن مسعود كاساني، بدائع الصنائع في ترتيب الشرائع، بي جا، بيروت، ۱۴۰۲ ق، ج ۷، ص ۱۰.
۱۵. ن. ك: سطور پسین،
۱۶. محمد بن يعقوب كليني، الكافي، دار الكتب الاسلامية، تهران، ۱۴۰۷ ق، ج ۴، ص ۵۸۲.
۱۷. محمد بن محمد مفيد، الارشاد، كنگره شيخ مفيد، قم، ۱۴۱۳ ق، ج ۲، ص ۳۵۹، ۳۵۸.
۱۸. محمد بن يعقوب كليني، الكافي، دار الكتب الاسلامية، تهران، ۱۴۰۷ ق، ج ۱، ص ۵۲۵.
۱۹. براي نمونه، ن. ك: احمد بن محمد ابن عقده، كتاب الولاية، دليل ما، قم، ۱۴۲۴ ق، ص ۱۰۴.
۲۰. محمد بن يعقوب كليني، الكافي، دار الكتب الاسلامية، تهران، ۱۴۰۷ ق، ج ۴، ص ۵۸۳، ۵۸۴.
۲۱. ن. ك: عبد الحميد بن هبه الله ابن ابي الحديد، شرح نهج البلاغه، مكتبة آية الله العظمى المرعشي النجفي، قم، بي تا، ج ۱۷، ص ۳۰۸، ۳۰۷.
۲۲. براي نمونه، ن. ك: محمد بن حسن طوسي، التبيان في تفسير القرآن، بيروت، دار الاحياء التراث العربي، بي تا، ج ۲، ص ۴۳.
۲۳. براي ابن رويداد، ن. ك: ابوالحسن علي بن محمد ابن اثير، الكامل في التاريخ، دار صادر، بيروت، ۱۳۸۵ ق، ج ۷، ص ۵۵.
۲۴. محمد بن حسن طوسي، الأمالي، دار الثقافة، قم، ۱۴۱۴ ق، ص ۳۲۹، ۳۲۸.
۲۵. هبة الله بن علي ابن شجری، أمالي، مكتبة الخانجي، القاهرة، ۱۴۱۳ ق، ص ۴۴ به بعد.
۲۶. براي جايدگه زيارت در ميان ساير مصاديق كار خير، نك: علامه حلي، قواعد، ج ۱، ص ۳۵۰.
۲۷. نك: تقی بن نجم ابوالصلاح حلبی، تقريب المعارف، مطبعة الهادي، قم، ۱۴۱۷ ق، ص ۴۵۹.
۲۸. براي نمونه، نك: جعفر بن محمد ابن قولويه، كامل الزيارات، دار المرتضوية، نجف، ۱۳۵۶ ش، ص ۲۴۹.
۲۹. نك: أبوأحمد بن عدی ابن قولويه، الكامل في ضعفاء الرجال، الكتب العلمية، بيروت، ۱۴۱۸ ق، ج ۲، ص ۳۹۳.
۳۰. نك: محمد بن حسن حرعالمی، وسائل الشیعه، مؤسسة آل البيت عليهم السلام، قم، بي تا، ج ۲، ص ۱۵۷؛ عنوان اثر عبد القاهر بن رجب حویزی.
۳۱. أبی بكر أحمد بن علی خطیب بغدادی، تاريخ بغداد، دار الكتب العلمية، بيروت، بي تا، ج ۵، ص ۱۴۴.
۳۲. صلاح الدين خليل بن أيبك صفيدي، الوافي بالوفيات، دار احیاء التراث، بيروت، ۱۴۲۰ ق، ج ۷، ص ۱۲.

کارکرد مهم زيارت
ايجاد امنيت رواني
براي خداست.
مسلمانان باور
داشته اند كه اگر به
زيارت بزرگان بروند،
آن بزرگان هم در
سختي ها به ياريشان
خواهند شتافت.